

**Curros
Enriquez**

O divino sainete

Poema en oito cantos

XUNTA DE GALICIA

Edita: Xunta de Galicia.
Consellería de Cultura e Turismo

Lugar: Santiago de Compostela

Ano: 2019

Edición electrónica a partir de:

O divino sainete: poema en oito cantos / M. Curros Enríquez

A Cruña, 1888

Esta obra, seleccionada pola Biblioteca de Galicia para enriquecer a colección de libros electrónicos de Galiciana-Biblioteca Dixital de Galicia, atópase en dominio público, polo que a utilización destes textos é libre e gratuíta.

No proceso de conversión desta obra a formato ePub tentouse respectar na maior medida posible o texto orixinal, por exemplo en todo o relacionado coa ortografía, pero pode atopar modificacións puntuais co obxecto de obter unha mellor lexibilidade e adaptación ao novo formato. Se atopa erros ou anomalías no texto que presentamos, estaremos moi agradecidos se nolo fan saber a través do enderezo electrónico biblioteca.galiciana@xunta.gal.

Curros Enriquez.

O

DIVINO SAINETE.

Angel 1888.

XIX-Ga. 300
FA-XIX-692
PB 4868
CB11025177
TITN598246

O DIVINO SAINETE

XIX
FA-
PA 10

Á MOCEDADE GALLEGA

O AUTOR.

M. CURROS ENRIQUEZ

O DIVINO SAINETE

POEMA EN OITO CANTOS

A CRUÑA

1888

ES PROPIEDAD

Queda hecho el depósito
que la ley previene.

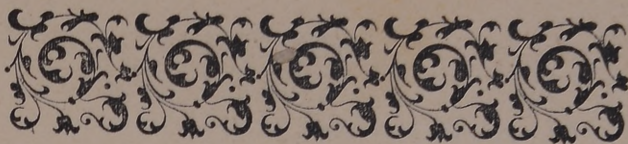

La Comercial: Estab. tipográfico de la Papelería de Ferrer.- La Coruña

INTRODUCCION

INTRODUCION

Sinto n'ó peito us afogos
Que parece que m'ó morden
Sete ducias de cans dogos.

Dis que son remordementos
D'os meus pecados á miles,
D'as miñas culpas á centos.

Culpas d'home mal cristiano
Pecados d'herexe, tales
Que non lles val zuruxano.

Pra me curar bebin agoas,
Pisei herbas, recei tríos,
Biquei Santos, vertin bágoas.

Non hai festa ou romaría
Onde empanado non fose.
¡Nunca topei milloría!

Pra me librar d'este estrago
Fun ver o Cristo d'Ourense,
Tomei a manta en Santiago.

Quedei de noite ó recío,
Coséronme os Evanxelios,
Solagáronme n'o río...

¡Pr'os males de qu'eu me doyo,
Dicen os que ben o saben
Que hai un curandeiro soy!

O curandeiro está en Roma.
Vou ver se me dá a saúde...
Vou ver se o pulso me toma.

*
* *

Xa miña nai m'o dicía:

"¿Onde has d'ir, boi que non aras,

"Senon á cortaduría?

"Tanto saber traite cego;

"Mais, ou morres condanado

"Ou tés que volver ó rego.

"Olla que o tempiño foxe,

"Y-é ben pra mañan non gardes

"O que poidas facer oxe.

"Que a morte non nos avisa,

"E se ha levarnos cubertos,

"Que non nos colla en camisa.,,

¡Tiña de ser! ¡Diol-o quixo!

¡Él, que crióu d'un arroto

Todal-as cousas, sin lixo!

Nunca outra tal s'ha de vere:

¡Curros camiño de Roma

Entoando o *Miserere!*

¿Pero hei ser sempre un brasfemo,
Un xudío, un relaxado
De Dios azoute? ¡Ora o Demol!...

¿Quén, necesitado d'elas,
Non merca saúde e gloria
Por unhas cantas cadelas?

Todo vai caro n'a vida.
A gloria é que anda barata
Como a sardiña manida.

Certa literata fea
Mercóuna dando á Aristarco
Un bico tras d'unha cea.

Á un usureiro con sorte
Custóulle... perdoar inxurias...
N'as boquëadas d'a morte.

¡Y-é que n'este tempo infame
A Crítica anda saída
Y-os Santos morren de fame!

O inferno á min non m'atrapa:
Cómpreme unha pouca gloria
E voulla comprar ó Papa.

É un viaxe de recreo.
¿Quén folga de vir comigo
De Leon XIII ó xubileo?

Con nosco irán moitas xentes:
Abades, monxas, beatas...
¡Xuro á Dios qu' hemos d'ir quentes!

¡Qué rosario, compañeiros,
De contas d'amancebadas
Con deces de putañeiros!

*
* *
*

Mais todos van compunxidos,
Todos como eu apenados,
Chorosos y-arrepentidos.

¡Milagre santo e profundo,
Fillo d'o nobre deseo
De ver á Dios... e ver mundo!

Como xa a gracia non baixa,
Non hai modo d'ir pr'o ceo
Se o tren non nos fai rebaixa.

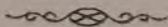
Esa rebaixa está feita.
¡Tolo de quen pra salvarse
Tal acasión n'aproveita!

Mentres o camiño dura
Hei de vos cantar cantares
D'unha non vista hermosura.

Triadas, miñas triadas
Que levades os tres fios
D'as frechas envenenadas:

Miñas triadas valentes,
¡Rachade os aires fungando
Como fungan as serpentes!

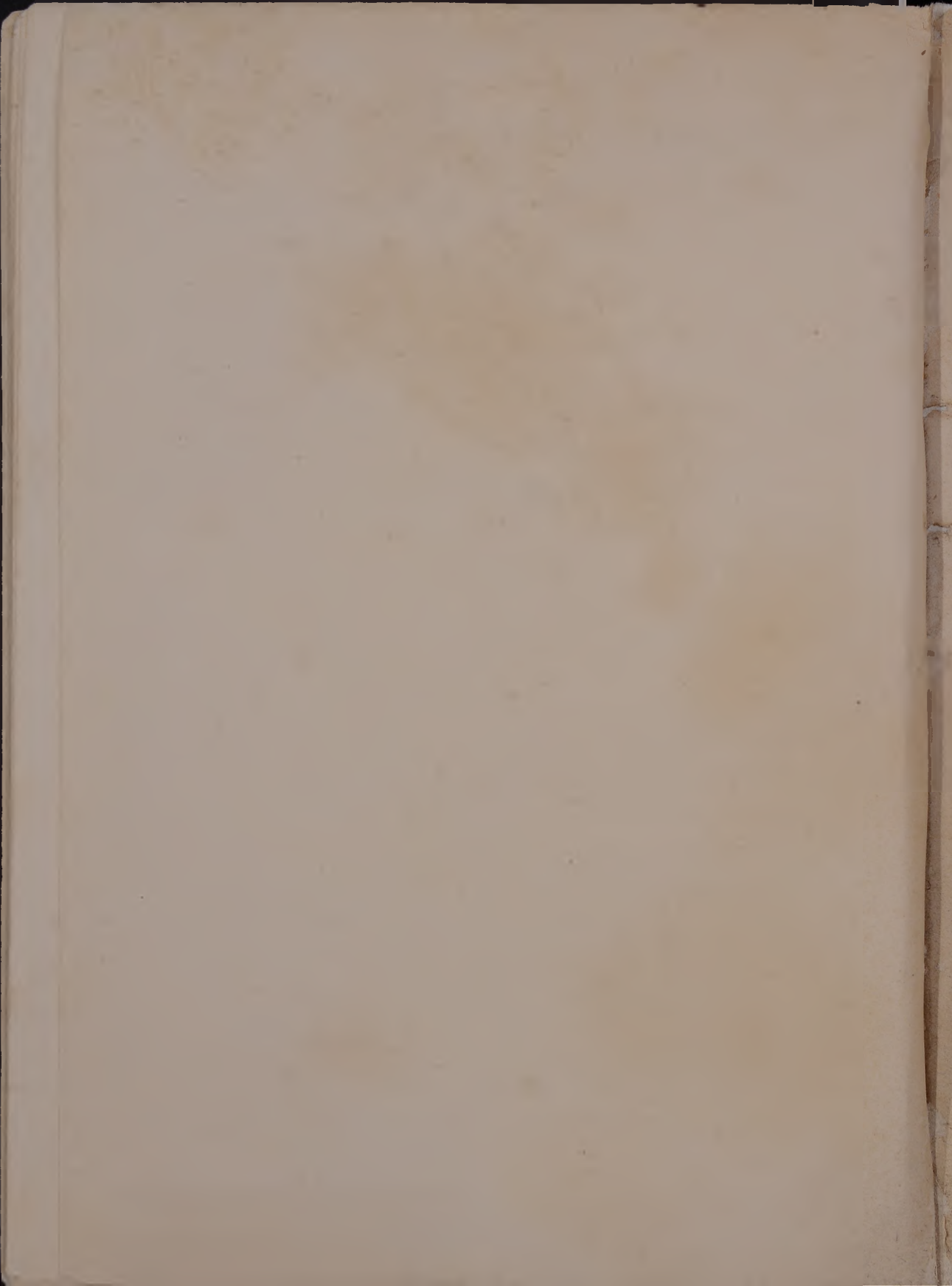
Ladrade, mordede, ríde:
Onde haxa virtú, bicade,
Onde haxa vicio, feride.

O DIVINO SAINETE

—
CANTO I

I

Era o Nadal: noite fría
Iba pechando entre nubes
Que un vento forte tanguía.

Desertas prazas e ruas,
Madri estremélase todo
D'o norte ás rafagas cruas.

N'o meu capote embrullado
Eu iba, cal sempre, triste,
Por longa estrada enfiado,
Pensando co'a testa ó peito
N'aquiles que n'esta noite
Non teñen lume nin leito,
Cando, n'a inmensa negrura
D'a sombra que m'envolvía
Como n'unha sepultura,
Escoitéi mainiño e quedo
Grave romor de parola
Que m'harripióu de medo.

—¡Ay d'o que busca a verdade
D'a fé c'o candil mortizo,
Que nunca deu craridade!

¡Ay d'o que en sombras camiña!
¡Ay d'o que quer facer caldo
E non ten unto e fariña!

¡Ay d'o que as festas condena,
E quer millorar as xentes
Fuxindo d'elas con pena!

Así unha voz me dicía
Que un longo, invisibre coro
Lentamente repetía.

Era un coro resoante,
Como un piñar que removen
As témporas d'o levante;

Coro en que hai xordos queixidos,
Estralos de gallas secas
E de corazós partidos,
Afangos de suaves brisas,
Berros de gorxas abertas,
Notas d'afogadas risas.

De forte facendo gala
Erguin a testa soberbo
E perguntéi: —¿Quén me fala?

Y-a voz tornóu:—Non ch'o digo
S'antes sobr'a crus non xuras
Ir, ond'eu vaya, comigo.

—Xurado está, s'é por eso;
Que oxe por xurar en falso
A ninguén che levan preso.

Así falei; voz estraña
Berróu n'este medio tempo:
“¡Adiante a Santa Compañá!,,
E us brincando, outros ausortos,
Miréi pasar en ringleira
Unha procesion de mortos,
E sentin n'as pedras duras
Ruxir de zocos, sandalias
E talaes vesteduras.
D'z procesión marcha diante
O que falara primeiro
E detrás un redobrante.
De tempo en tempo parando,
¡Racatapran!... xordamente
¡Racatapran!... vai dobrando.
D'insana curiosidade
Levado, según ós mortos
Pol-a densa escuridade,
E fomos con paso incerto
D'ancha gándara areosa
Atravesando o deserto.

Alá lonxe, fulgurantes,
Asomellando dous soles
Fixos e parpadexantes,
Relocian n'o hourizonte
Dous discos roxos, que finxen
Os ollos d'un mastodonte.

—¿Onde esta xente me leva?
Pensaba eu, indo ás palpadas
Pol-o camiño de treva.

¿Volveréime tolo agora
Ou pillaríanme as bruxas?...
¡San Silvestre! ¡meigas fora!

Y-o tambor que ó par levaba:
¡*Racatapran!*—solasmentes
¡*Racatapran!*—contestaba.

De pronto paróuse o coro,
Volvéuse pra min o guía
Y-acenóume con decoro.

Detiven enton a pranta
E topéime á campo aberto
N'unha pranura que espanta.

Diante de min, encurvado
Sobre unha caxata, un vello
D'a pelresia tocado,

Ollábame fito á fito
C'os seus grandes ollos d'águia,
D'un cristicismo infinito.

Coroza viste e monteira;
De sol é feita a sua cara,
De lua sua cabeleira,

E ten nos beizos gallegos
As sexipedalia verba
D'os grandes tráxicos griegos.

—Mortal que hastr'aquí chegache
Con ánemo forte e rixo,
Comprindo o que me xurache,

S'o teu arroxos non mente
E com'eres d'arriscado
Eres d'agudo e prudente;

Tí, que buscas sin paría,
Consolos pr'os disgraciados
E pr'as almas alegría;

Tí, meu coitado San Bode
D'escepticismo repreto,
Que quere creer... e non pode;

Tí, que ves n'un mesmo día
Nacer Dios e caer morto
De inania canto Dios cría...

Y-á espricarte non acertas
D'eses contrastel-as causas,
Pra tí entre sombra cobertas;

Disponte, que vou levarte
Onde todol-os misterios
Han deixar d'atormentarte

Y-onde, d'a razon co'a axuda,
Non máis ch'estrocen a alma
Os negros dentes d'a duda.

Y-esto dito, o bon d'o vello
Calóuse, e estendendo o brazo
Mentres me fita d'esguello,

Mostróume foncha, sonora,
Detrás d'él borbolletando
Xigante locomotora.

Rubindo estonces con modos
D'os sete vagós que leva
Ó derradeiro de todos,

Tendéume a mau decontado,
Fíxome entrar e mandóume
Que me asentase ó seu lado.

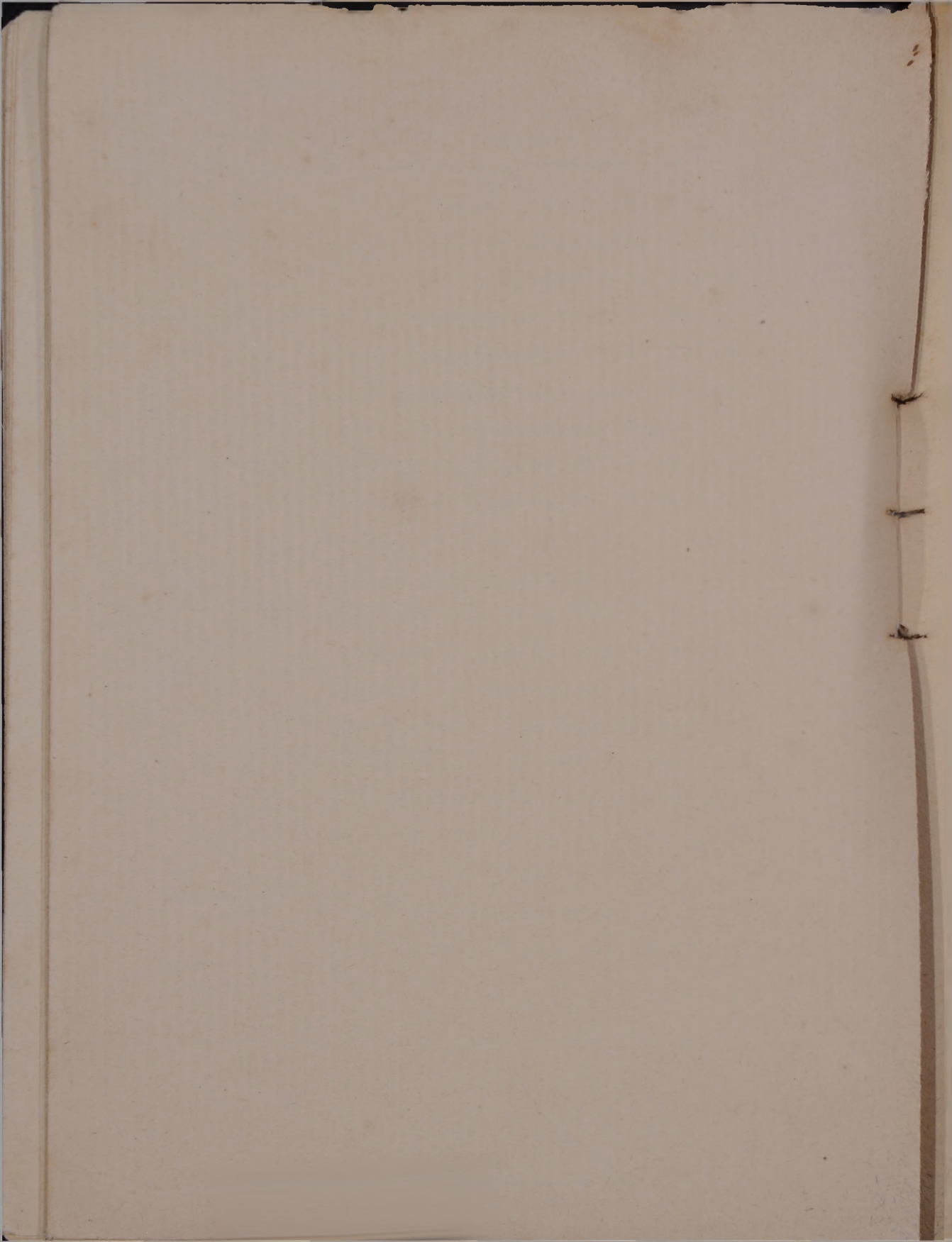
Cal can que obedece ó dño
Sentéime e vínme entre xentes
Que topenexan c'o sono.

Alá fora, n'o entretanto,
Ergúidal-as maus pr'o ceo,
Os mortos, en doce canto:

—”¡De cote honorado sea
O vello vate—cramaban—
Que os patrios eidos recrea!

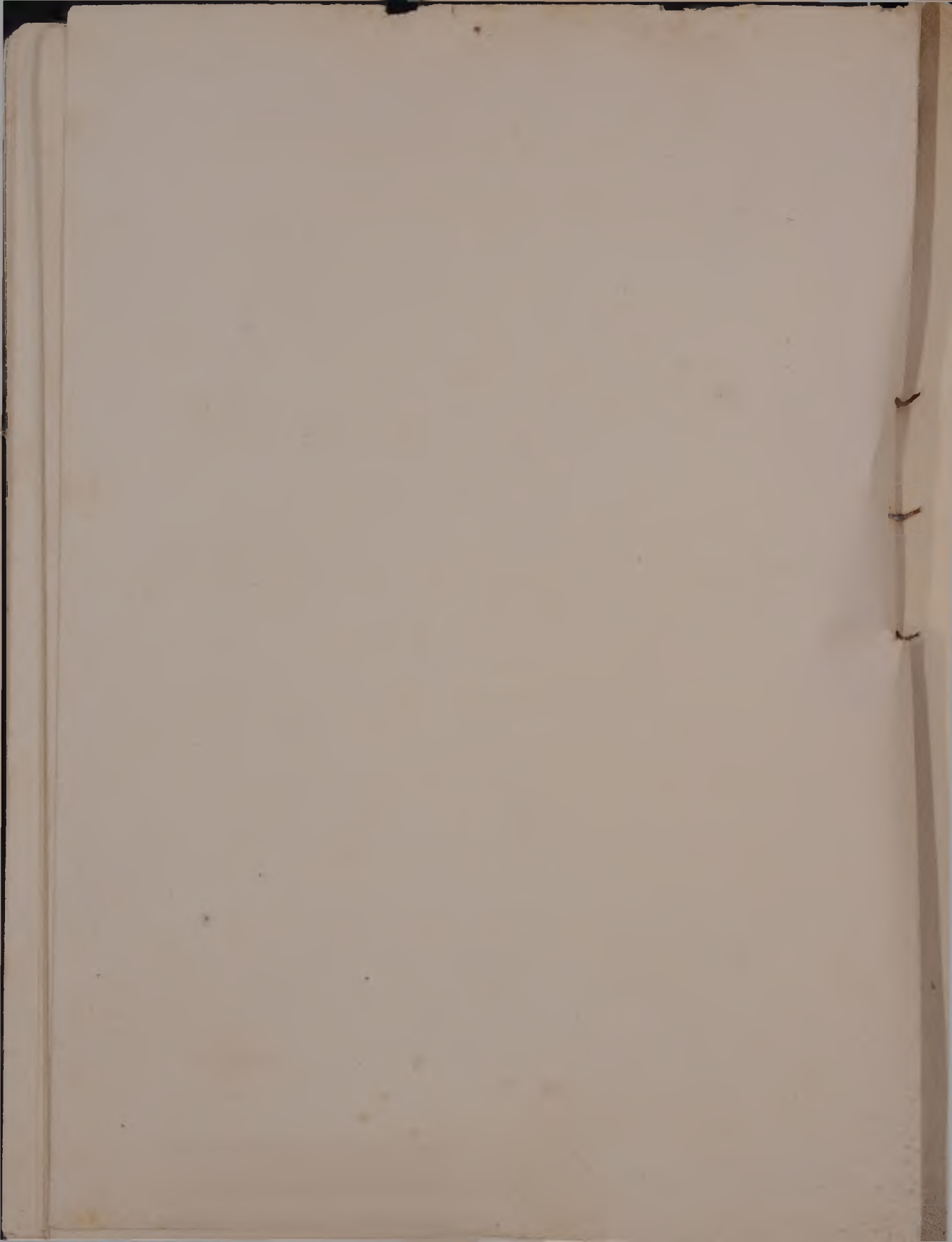
"Téñao Dios n'o seu agrado;
E pois vai por lan á Roma,
¡Que non torne trasquiado!...
"¡Gloria á Añon!—en altas preces,
¡Gloria á Añon!—berraron todos
¡Gloria á Añon!,,—por catro veces;
E todos, de novo oindo
O ¡*racatapran!* d'a caixa,
¡*Racatapran!*... fóronse indo.

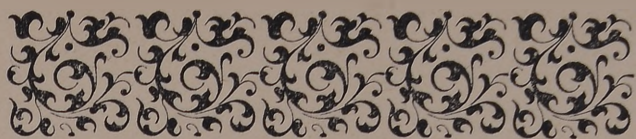
Pegóu de súpeto un pulo
O tren, e con movementos
Primeiramente d'arrulo,
E logo con desatados
Epilépticos esforzos
De tigres encadeados,
Comenzámol-a xornada,
Mentres n'o ceo rompe a lua
Á rir n'unha carcaxada.

II

II

—Mestre Farruco!... ¿Él é certo?
¿Tí aquí? ¡Nunca Dios me dera!
¿Estóu soñando ou desperto?
—Inórasme, ¿n'é verdade?
Trátannos tan porcamente
Por esa inmortalidade...

Y-eso que, déndes que rouco
De cantar, morrin de fame,
Fúnme repoñendo un pouco.

—De fame?—Sí, meu querido.
—¿Tí, autor d'os *himnos* á Patria
Com'outros non teño lido?

—Foi trance un pouquiño forte;
Pero, queiras que non queiras,
Tí non has ter millor morte...

Tal foi o noso saúdo.
Añon sorríu tristemente
Y-eu quedéi pasmado e mudo.

Volto ó fin d'o meu espanto:
—Mestre—dixen—¿por qué causa
D'a sorte te layas tanto?

Se tan mal che foi n'a vida
Que un ben topache en morrendo,
¿Querías paz máis comprida?

—¡Ogallá se me deixara
N'esa paz dormir de cote,
Qu'estonces non me queixara!

Mais, s' ó que dormindo engorda
Lle vas furgar n'as orellas,
¡Verás de que xenio acorda!

A min tamen me furgaron...
¡Quitarme a vida era pouco
Y-hastra o sono me quitaron!

—Ténme intrigado a tua coita
E se contarma quixeras,
Folgarame.—Pois escoita.

O vate tomóu alento,
Mesóuse a barba, e moulando
Pol-o baixo un xuramento,
Continóu:—Morto en Castilla,
Fun d'o hospital para a coba
Levado n'unha angarilla.

Un amigo verdadeiro,
Amparo meu moitas veces,
O bon Euxenio Monteiro,

D'o meu tránsito avisado
Iba tras d'o meu cadavre
Máis qu'eu morto e desolado.

De certo qu'él non soubera
D'a miña final batalla
A loita sinistra e fera;
Se d'ela conta eu lle dira,
Cal me redimíu d'os foros
D'a fame me redimira.

N'a foxa comun collido,
Cayéu sobre o morto a terra,
Cayéu sobre a terra o olvido,
Y-eu, n'aquel silencio manso,
Gocéi pol-a vez primeira
Unha miga de descanso.

D'él n'a incosciente delicia
Estaba, cando entre sonos
Sentin mentarme en Galicia,
E por permisión d'o alto
Fun dend'a Corte hastr'Ourense,
Com'unha lebre, d'un salto.

N'unha rua solitaria

Paréime: reunida en xunta

A mocedá literaria,

D'a miña morte doída

Propúñame honras, proposta

Por todos adimitida.

¿Por todos dixen? Pois minto,

D'a casa en que esto pasaba

Persentóuse n'o recinto

Un home, e en berrando: "Nego

O meu sufraxo á ese herexe,,

Calóuse... Ese home era un crego.

—¡Celo quizáis!...—Non, cubisa.

¡Negóume as preces, coidando

Non lle pagaran a misa!

Xusto castigo d'o ceo,

Que fai d'un réprobo un santo

E troca un xuez n'un reo,

Ise home, que a morte ampara,

Pídeme oxe a oracion mesma

Que él en vida me negara.

Y-Añon dobrando a cabeza
Gardóu a autitú piadosa
D'unha alma que sofre e reza,
E vinlle a mirada franca
Desfeita en bágoas qu'escorren
Mollándolle a barba branca.

¿Choraba de certo, óu ría?
Quen a Añon non conecese,
Dudaría... dudaría...

—Vel'ahí tés—ende acabando
Tornóu—porque eu me queixaba
D'a falta de paz en que ando;
Pois déndesd'esa aventura
Non podo topar sosego
N'a calma d'a sepultura.

—Dí, y agora zen qué s'emprea
Tua autividade?—Elixéume
Por capitan a *Estadea*,
E vou d'ela acompañado,
Ensinándolle os camiños
D'a vida ó que anda estraviado.

—¿Non está en pena tua xente?

—Non: esa miña *Compañía*
É a d'os santos d'Ocidente.

Viriato, ise patriotismo,
Prisciliano, ise bon senso,
María Pita, ise heroísmo,

Macías, o amor mal pago,
Feixóo, a cencia perseguida,
Vesteiro, d'a fe o estrago;

Ises compatriotas nosos,
Que en procesion me seguiron
Despedíndome chorosos,

Todos ises y-outros tantos
Que non canoniza a igrexa,
Sonche os verdadeiros santos.

—¿Santos e non van contigo
A Roma?—Non lles fai falla
Porque non temen castigo.

—¿Logo estamos rodeados?..
—D'unha gavilla de créntes,
N'o tren d'os *Sete Pecados*.

A tal escoitar, a orella
Zombóume e colléume o espanto
Que entr'os lobos sinte a obella.

E páledo como a morte
Véndome Añon—¿Qué che pasa
Pra te poñer d'esa sorte?

Díxome; y-eu:—Non é nada,
Repriquéille—pero coido
Que hemos ter mala xornada.

—¿Levas a muller?—De parto
Deixéina n'a casa.—¿Levas
Diñeiro?—Non teño un carto.

—¿Fas conta d'herdar?—Apuros.
—¿Tés boa sona?—D'o peorciño.
—Boh! Enton estamos seguros.

—¿Soségate, home! Entr'un groso
Exército de romeiros,
Temes ladrós? ¡Vanidoso!

¿Qué pode haber que t'escoza
Se nin tan siquiera levas
Bulsa chea óu muller moza?

—¿Pero esta xente é tan mala?

—Escelente. ¡Vaiche boa!

Xusga pol-a d'esta sala.

—¿Quén son?—Sonche os Preguizeiros,

Que vindo tarde ó traballo

Queren cobrar os primeiros.

Sonche os que gustan d'as troitas,

E como lles gustan tentan

Pescar co'as bragas enxoitas.

—Ahí tes Mella, un mal letrado.

—De xuez botóume á cadea.

—Pois por eso é maxistrado.

—Ahí tes Cesáreo Rodrigo.

—Sendo bispo escomulgóume.

—Será Papa, meu amigo.

E por seus nomes chamando

A cada un, foime o Mestre

Moitas xentes persentando,

D'esas que, n'a humana liza

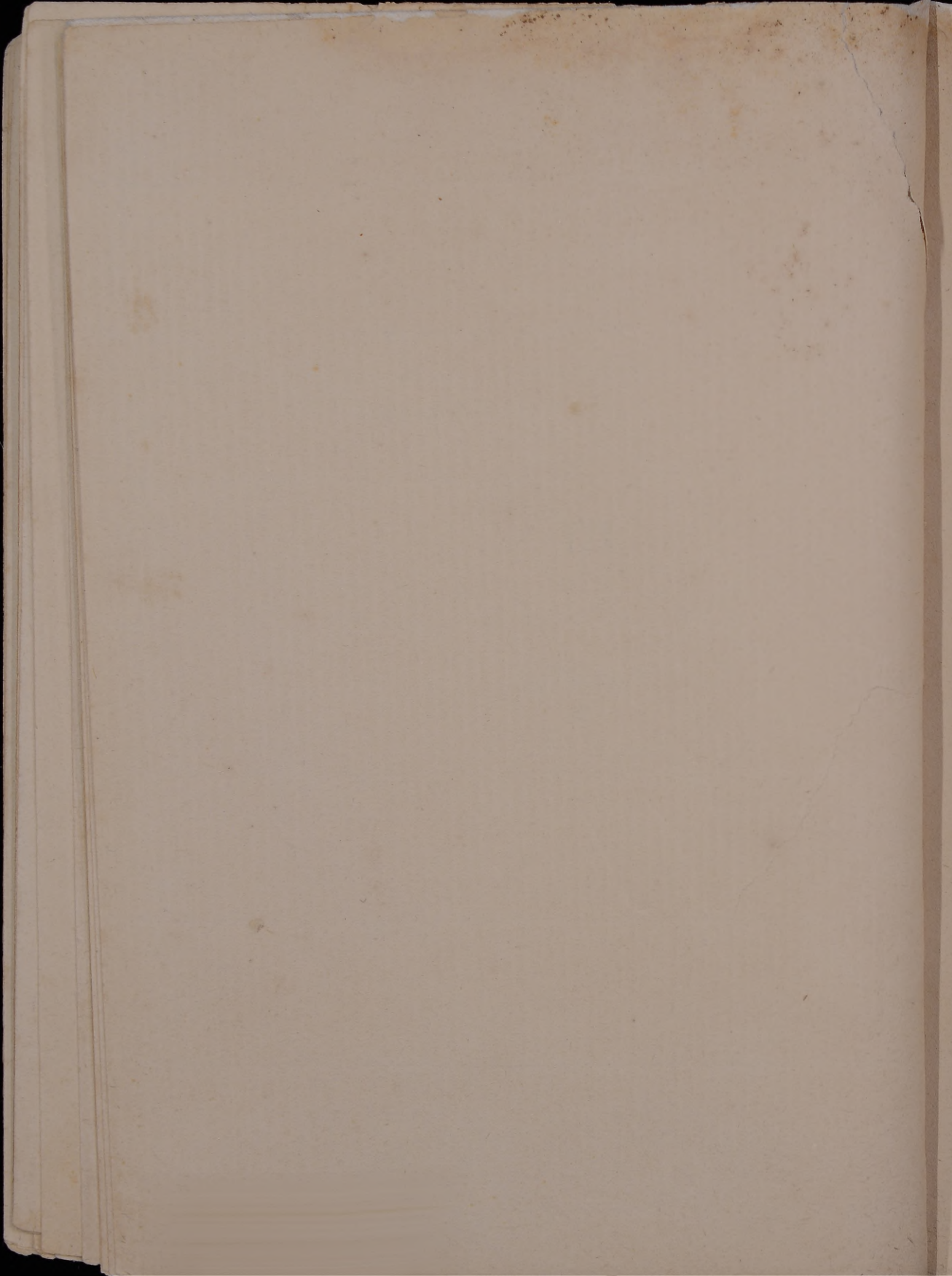
Á facer o ben chamadas,

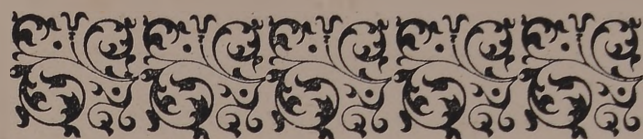
Fan sempre o mal... por priguiza.

Añon quedóuse calado;
Erguéuse, choscóume o ollo
E d'o meu brazo agarrado,
Por un pasadizo interno
Levóume ó vagon segundo,
Círculo d'un novo *Inferno*.

III

III

Mentres á nosa visita
Dábamos comenzo, a máquena
Roda furiosa e crepita
Y-a través d'unha vidreira
Ollando, vin que xa tíñamos
Atravesado a fronteira.

D'os carrís por ambos lados
A vella terra d'as Galias
Ergue os petoutos nevados
Y-en aldraxante palique
Dínnos ó pasar as xentes:
Bon jour, messieurs fanatiques.
Alritado á tal esceso,
Queixéime á Añon d'o saúdo.
Dixo:—Pois eche un progreso;
Que en non moi lexanos prazos
O tren francés recibíase
En España á trabucazos.

N'esto n'o vagon segundo
Entramos; sai d'alá dentro
Un cheiro tan nauseabundo
Que, non querendo asfisiado
Morrer, busquéi o moqueiro,
Pero... ¡tíñanm-o roubado!

—Non pases d'a porta, tente—
Acrecentóume o poeta—
D'a Envidia estás frente a frente
E conven que non te colla
Por diante: este mónstro vive
Somentes d'o que desolla.
Agradecido ó consello
Paréime e púxenme á escoita
Por non desgustar ó vello,
Chegando hastra min, sombría,
Entr'aquel tafo que afoga
Unha estraña algarabía.
Anque a desputa era brava,
Caín n'a conta ben logo
Que d'as letras se trataba
E como d'as letras vivo
Dínme á axexar de tal sorte
Que esto collin que aquí escribo:

—Dígame, miña señora:

¿É certo que n'a sua terra

Renace a poesía agora?

—Boubas que ceiban ó vento

Catro soñadores tolos...

¡Non ll'hai tal renacemento!

—Non haberá; mais non quita

Pra que Castelar o afirme.

—Xa ll'eu tiréi d'a lavita

En certa acasion... ¡Ten gracia

Eso de chamar poetas

Á esas rans d'a democracia!

—Non me maltrate ó grande home...

¡El, ó fin, n'as apuradas

É o que n'os da un pouco nome!

D'alguén sei que, tras de rirse

D'íl e d'os seus ideales,

Cando quixo redemirse

D'o olvido, sentóuno á mesa,

Fíxo-o falar... y-á eso debe

Valer o que val e pesa.

—S'eso que dí vai comigo,
Mente. Eu brillo con luz propia.
—Morra o conto...—¡Mente, digo!

Y-en demostra de que mente,
Faga o favor de ler ise
Tomo, e despois escarmente.

E de súpeto escoitando
Un tumbo, baixéi os ollos
E vin á meus pes, rolando,
Un libro d'a nova escola
Que cheira á Carulla ás légoas
E fede qu'apesta á Zola.

—¡Convencéuse?—Estóu ferido
Pol-o argumento, que é forte,
Mais non estóu convencido.

Eu sosteño, e trayo probas,
Que Galicia esperta; díga-o
A autora d'as *Follas Novas*.

—¡Valente choromiqueira!
Poetas d'ese feitío
Cómpranse á centos n'a feira.

Fai anos que un mala peza
Quixo coröala en vida
Y-eu tiréillo d'a cabeza.

—Agora comprendo o gusto
Con que lle rezóu pol-a alma...

—Honrar ós mortos é xusto.

—Ese deber todos temos;
Pero inda máis xusto hacho
Que ós vivos non deshonremos.

Mais a ilustre padronesa
Deixando, pois hastra coido
Que de mental-a lle pesa,

Diga e perdoe: ¿ises vates
Que mostran tantos alentos
Para os modernos combates;

Ises Novos e Labartas,
Ises Lagos, esas pelras
Que surxen á luz en sartas;

Esa xeneración nova
De parleiros rousinoles?...

—Cantan... como Xan d'a Coba.

Non quixen oír máis nada.

—Vámonos, roguéille ó Mestre,
¡Óu fago unha xudiada!

Y-atravesando aquel triste
Lugar, cobil d'unha fera
Que á nadia á seu par resiste,
Mentres c'o a rabia maúla,
Metímonos n'o terceiro
Departamento—o d'a Gula.

—Antes d'entrar—con amargo
Acento, indicóume o vello—
Que teñas calma che encargo;
Por que vas ver cousas tales
Que nin n'as noites de febre
Tes soñado outras iguales.

A fame negra aquí mora;
Vai con tento, que o seu dente
Vivos e mortos devora.

Entréi n'o vagon, e diante
De min persentóuse a escena
Máis atroz e repunante.

Monton de frades noxentes
Ouscenos, crasos, cebados,
De longas uñas e dentes,

Con rudo ranxer de moas
Botan a parva, engulindo
Cal torpes serpentes bóas.

Chocóume d'a xente aquela
A feroz voracidade
Qu'érgue o estómago de vel-a

Y-espricarm-a non sabía
Cando oín que un d'os viaxeiros
Convidándome dicía:

—¿Quérme acompañar? Sin gana
Cómesell'esto.—¿E qué é eso?

—Un pouco de carne humana

—Mesmo de xunt'a rileira;

Nunca sayo sin un tôro

De Murguía n'a fiambreira.

—Mercé, non levo apetito.

—Matámolo á paus nantronte

¡Y-elle bocado esquisito!

Non ben houbo iste acabado

Saltóu outro:—Ó señor halle

De gustar máis o pescado.

Se así for, por sorte, apreixe

Un bocadiño siquera

De Manuel Anxel...—¡Bon peixel!

—D'a Cruña cayéu n'a praya:

Úsanse alí unhas trañas

D'onde non s'ergue o que caya...

Y-así, pra min estendendo

Anacos d'o seu almorzo,

Todos fóronme ofrecendo

Con crianza e fidalguía

Talladas de Oxea, Vicetto,

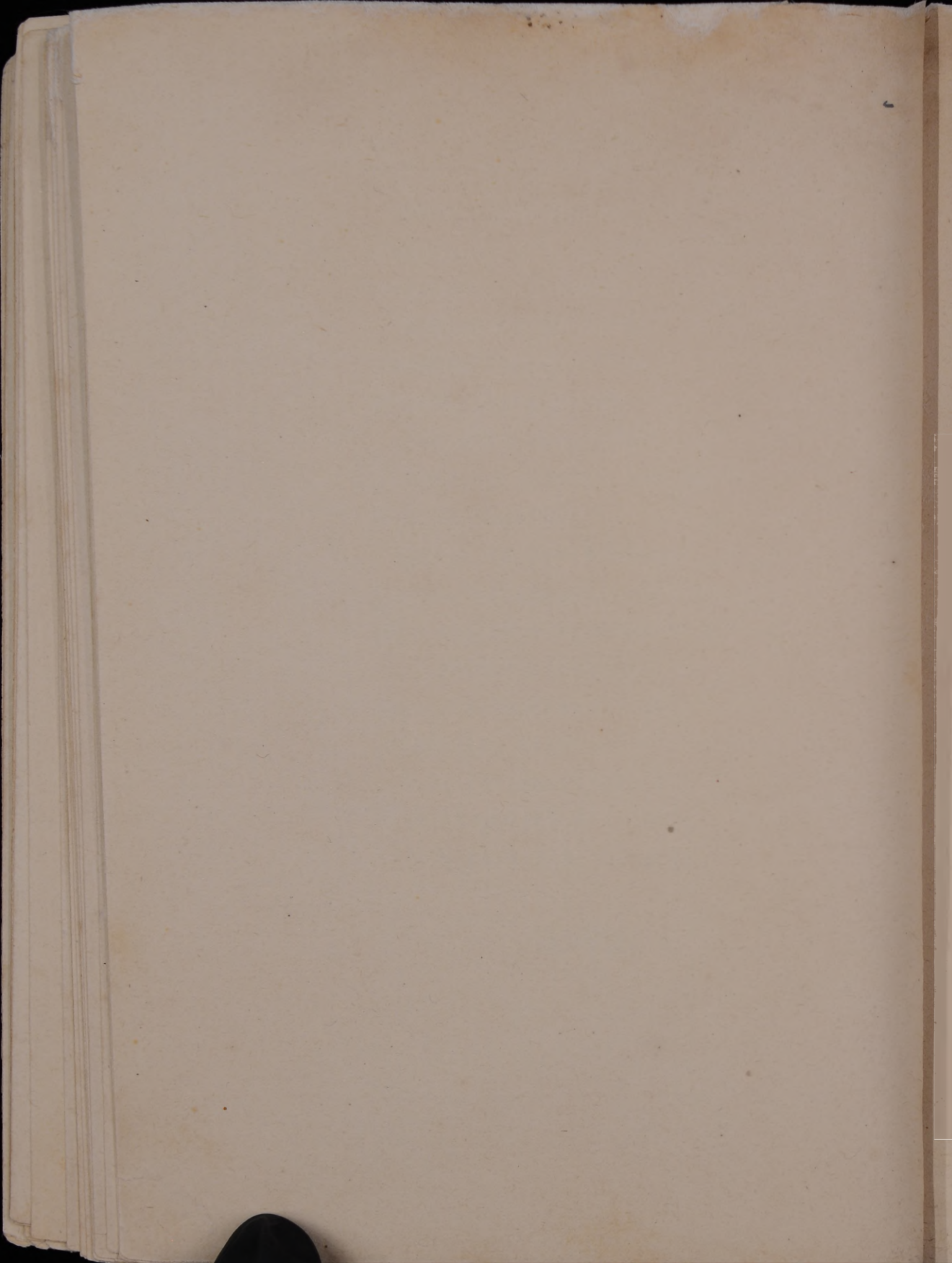
Lamas, Pondal, Rosalía...

Mirando aquiles horrores,
Vendo qué trato merecen
Os artistas y-escritores,
Suspiréi con triste xesto:
¡Pardiola! ¡Non val a pena
D'amar a patria pra esto!
Atento Añon ó meu dito
—Ten conta, ouerbóu, ten conta
Con non alzarel-o grito;
Que se esta xente soubera
Quen eres tí, que a censuras...
¡Non ch'arrendo a que ch'espera!
¿Coidabas outra caricia
Outer d'a que outemos todos,
D'os críticos de Galicia?...
Pois, meu amante, vai vendo...
Y-Añon amostróume un frade
Que iba os meus osos roendo.

IV

IV

A tal mirar, sentin noxo
De ter nascido gallego,
E d'odio e cólara roxo,
Xurói desquites croeles
D'aquiles mónstros e quixen
Irme a puntapés'contr'eles.

D'esta arrautada cativa
Libréime logo, rompendo
A chorar a bágoa viva.

Non sintía os propios axes:
Pr'os que ten limpa a conciencia,
Vítoreos son os ultraxes.

O qu'eu de veras sintía
Era ver d'aquela sorte
Homes de tanta valía,

Qu'inda nacendo n'o mouro,
N'o mouro foran alzados
Sobre pedestrales d'ouro.

¡Qué estrañeza! ¡Qué castigo,
Segar o toxo n'o sulco
Onde semeámol-o trigo,

Y-alí, donde a xuventude
Agotóu seu nobre esforzo,
Ver erguerse a ingratidade!

—¡Benia ós que, despois de feita
A sembra, pechan os ollos
Sin agardal-a coseita,

Que, o fin, éles son felices
Como vos n'a vosa tomba,
Doce Mármol, tenro Elices!...

—¿Logo choras? ¡Tí toleas,
Ladron!—díxome meu guía—
Métete en vidas alleas

Metete; verás que bon pelo
Sacas, meu bravo Quixote,
En pago d'ese teu celo.

Deixa arar o gando, prenda;
Por ninguén póñal-a cara:
Quen teña tenda que a atenda.

Pois de redentor o oficio
Sobre d'estar en desuso,
Leva sempre ó sacrificio.

Vaya, reponte, non chores;
Eso de chorar é propio
D'as especies inferiores.

A cada tempo o qu'estila;
Y-oxe o corazon humano
Fel, que non bágoas, destila.

Ergue esa cara, resfrega
Eses ollos: a morriña
É enfermédá que se pega

Y-a morriña y-os teus versos
Sonche a mesma cousa; dígan-o
Certos poetiñas perversos.

Y-Añón, turra que te turra
De min, levóume a rempuxos,
Cal can que á loitar s'azurra,
A un vagon, onde con pía
Gravedá, mulleres y-homes
Cantaban a letanía.

Un fervor tan verdadeiro
Vendo:—¿Entre qué xente estamos?—
Perguntéille ó compañeiro.

Y-él, que xamáis s'adimira:

—Entre fauciosos vencidos,

Dixo—que estoupan c'o a ira.

—¿Fauciosos? Semellan crentes,

Segun a atrición que mostran.

—¡Madía! Véncense impotentes.

Dalles en vez de rosarios

Fusís, e témelles menos

Ós lobos máis sanguinarios.

Seus rezos sonche disfraces;

Repara ben n'o que dicen,

Verás d'o que son capaces.

Fixándome enton n'o canto,

Notéi non poñen n'o rezo

Ningunha virxe nin santo

Y-os ollos baixos e inmovis,

Meten un xefe carlista

Entre dous *ora pro nobis*.

--Arre demo co'a xentiña...

¡Calquera se arrima á ela!—

Penséi pol-a conta miña—

Mais s'é tan ruín e dañada
Esa tropa:—¿Cómo é, dixen,
Cómo é que vai tan calmada?

—A Ira verdadeira, enxebre,
Nunca muda a cor d'o rosto,
Non dá berros, nin pon febre.

Vive n'o peito encollida
Com'un tigre, e cando salta
D'o salto estroza unha vida.

Se queres ver onde chega
A qu'istes gardan n'a alma
E de que maneira os cega,

Escoita... E n'aquel momento
Parando o tren, abouxóume
Un cramor grande e violento.

¡Morra Umberte! ¡Viv'o Papa!
Tal era a voz estrondosa
Que de cen gorxas s'escapa.

Acheguéime á ventanilla
Y-en terra italiana vínme,
N'a estación de Vintiniglia.

—¡Salve, d'antusiasmo cheo
Escraméi—patria sagrada
D'o Dante e de Galileo!

Feitos polvo y-en anacos
Os teus membros, posta a túneca
En cen xirons e buracos;

Os teus fillos perseguidos,
Queimados teus patriarcas,
Todos teus bens recollidos;

Ceibados ós catro ventos
Os osos d'os teus maores,
Afogados teus lamentos;

D'os Papas triste cautiva,
Baixo seus pes sempre morta,
Pero tamen sempre viva;

Tí, n'un traballo grorioso
De quince sigros, traballo
Cal ningun outro espantoso,

Recolliche gota a gota
Todo o teu sangue vertido,
E volto en guerreiro o ilota,

Dende a ergástola retache
Teus verdugos y-arrumbados
Liberta te levantache.

Tí, d'os cabalos d'Atila
Debaixo d'a ferradura,
Que canto toca aniquila,
Recolliche a tua coroa
E maldixeche a salvaxe
Civilización teutoa.

Tí, cando por tod'a terra
O corno feudal soaba
Chamando as naciós á guerra,
Convirtindo en estandarte
O vello sudario griego,
Proclamache a ciencia e o arte;
Y-en tanto que n'un divino
Resprandor inunda os ceos
O sol de Tomás d'Aquino,
O verbo audaz de Xordano
Penetra o misterio, oculto
Sempre ó pensamento humano,

A forma en Rafael estrala
¡Y-hastra a pedra, ó golpe rudo
De Miguel Anxele, fala!
Dende enton, tí tés d'os povos
O sacreto, tí o candado
Y-a chave d'os tempos novos.
¡Ou patria, d'as patrias tempro,
Quen d'o teu mal adoleza
Cúrese c'o teu exempro!...

—Hasme d'ir moi caladiño,
Interrompéume aquí o Mestre,
Ou déixote n'o camiño.

Ser serio é cousa precisa:
¿Non ves que cantos t'oíron
Esterníllanse de risa?

Olla, n'esta nosa idade
Gustan os cantos d'os cegos,
Mais non os d'a libertade.

Y-o conto é que xa debías
Saber o que tran consigo
Esa clas de sinfunías...

Eu por min que ¡mal pocado!
Fun grande amigo d'os servos,
Téñoche xa escarmentado.

Trinta anos de pita choca,
Sempre c'o *cloc-coto-cloc*
D'a libertade n'a boca,

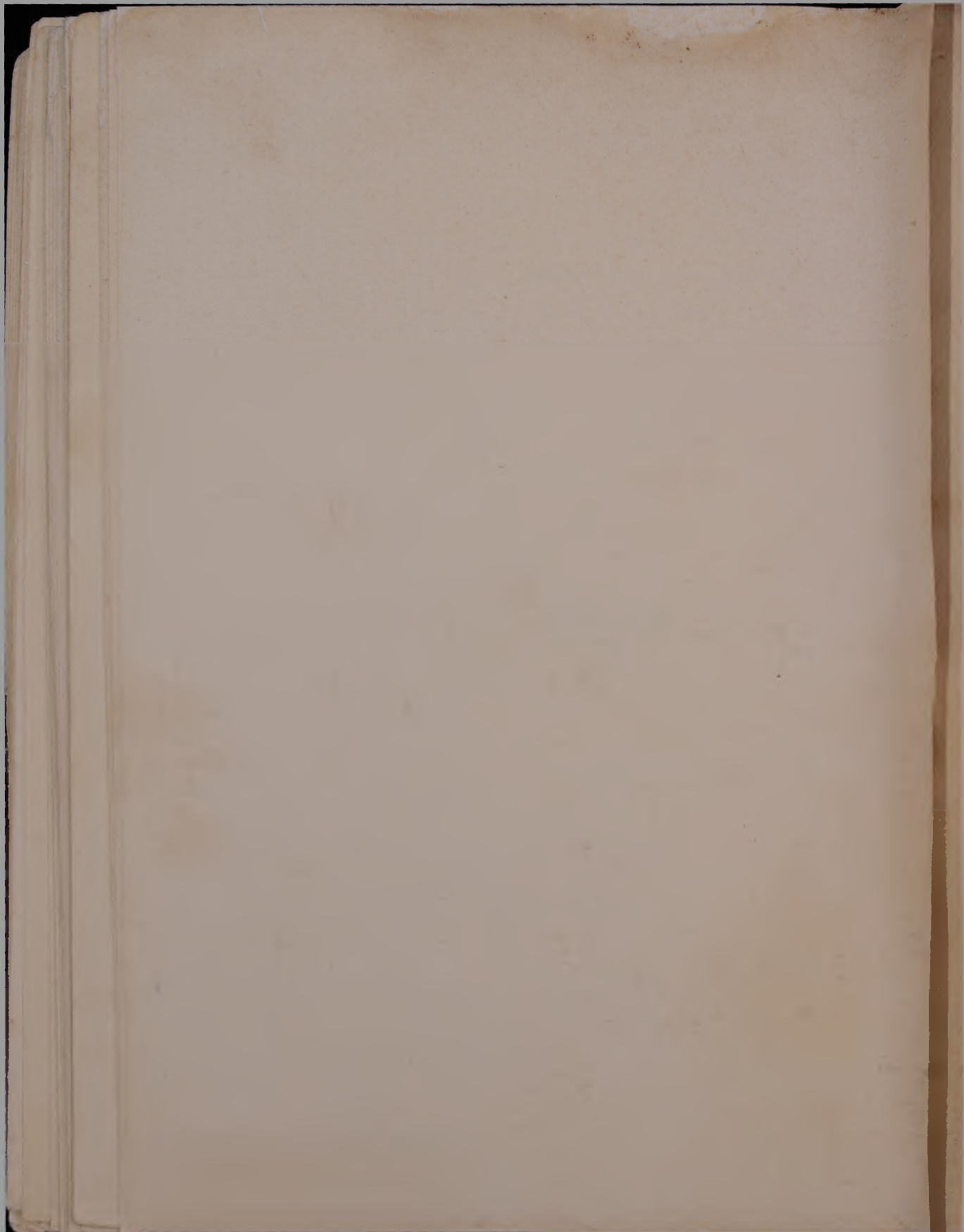
Non che me valeron nada;
Y-en vez de pitos quitéiche
De graxos unha bandada.

Libertade, patria, adianto...
¡Boh! ¡Déixate de toleiras
Hom! Vai rezar á outro santo.

Non contes estrelas mortas;
Que podía ser que contándoas
Che bata a miseria ás portas.

Dixo, e d'o vate o sarcasmo
Escalafrióume todo
E d'o meu nobre entusiasmo
    Vin apagarse a enerxía,
Cal se apaga un ferro aceso
Chapuzado e, agoa fría.

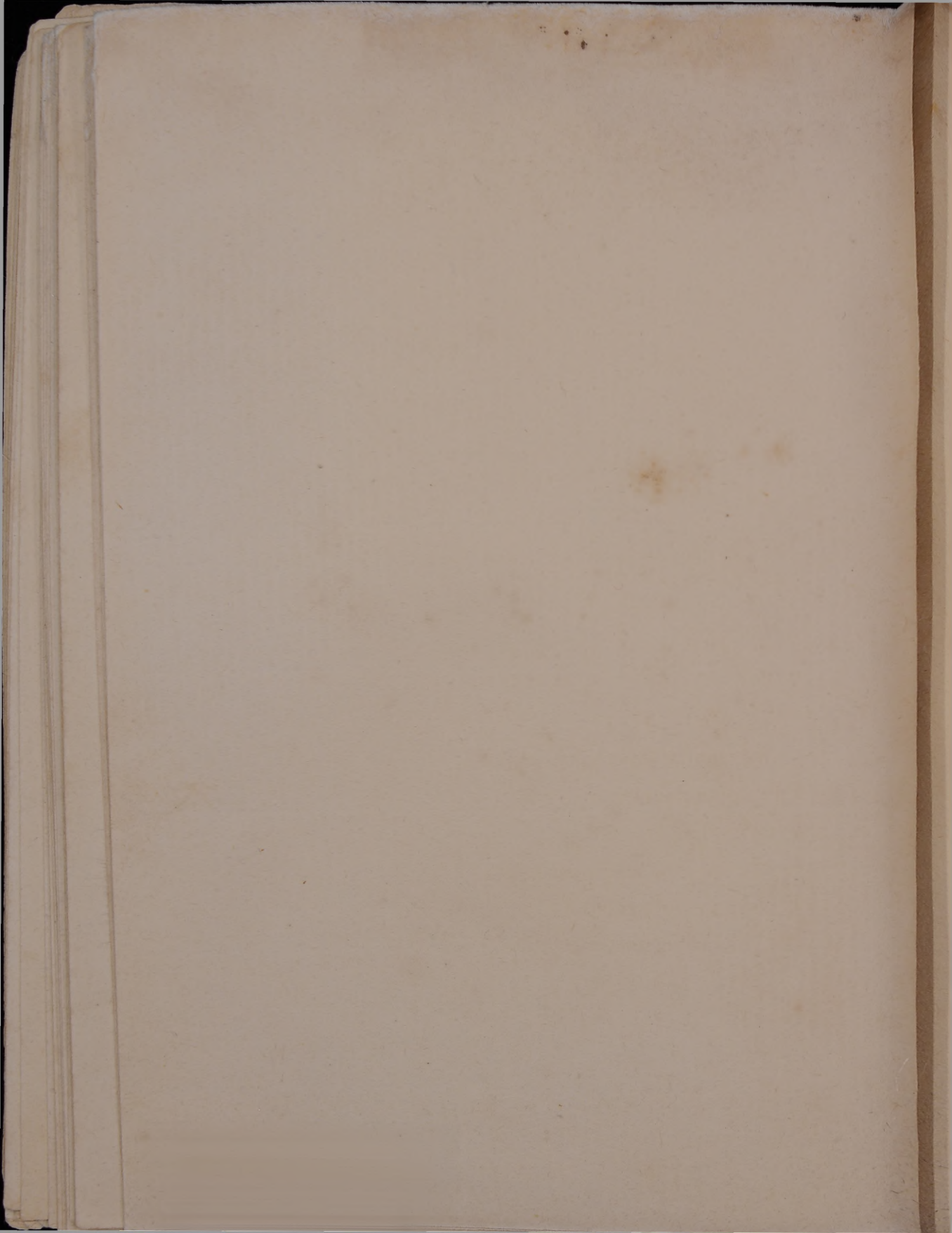

V

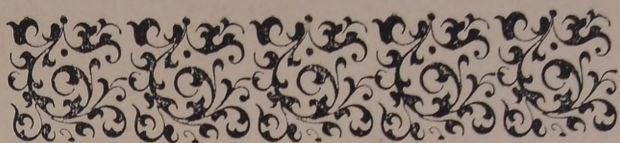
5

33

V

Murchol-os dous y-abismados,
Púxose de novo en marcha
O tren d'os *Sete Pecados*.
A noite á bó andar caía
E d'espaxer tratando
A miña malencunía,

Asoméime á unha vidreira
Y-o cheiro aspiréi que mandan
A touza e máil-a silveira.

Ráfagas d'os altos cumes,
¡Cánto enton me gorentaron
Os vosos puros perfumes!

Gratos perfumes d'a serra,
¡Cánto enton me recordastes
Os cheiros d'a miña terra!

N'aquil celaxe promizo
Que o azul profundo tapaba,
N'aquil paisaxe invernizo,

Vin algo d'o aterimento
D'o meu nativo curruncho
Y-él se foi meu pensamento.

Mais n'a probe patria miña
Son máis tristes os crepúsculos,
Eterna dôr alí aniña;

Que anque unha grande hermandade
Hai entre todo!-os povos
Que buscan a libertade,

Pol-a vereda que avanza
Cara ós seus nobres destinos,
Perdoando a comparanza,
    Italia marcha dereita
E Galicia trenqueleando
Como unha vella tolleita.

Velliña que andas agatas
Sin que teñas quen t'axude,
¿Cándo has tirar c'o as caxatas
    Y-airada, valente, forte,
Porás o pé n'o pescozo
D'os que te firen de morte?..

Para atallar a corrente
D'as miñas negras ideas
Paséime a mau pol-a frente,

Y-hachando os dedos lixados
D'un polvo branco e miúdo,
Volvínme pra todos lados
E vin á Añon n'a faena
De peneirar entretido
C'unha peneira pequena
Por sobre min un farelo
Que me tiña enfarelado
Dende os pés hastr'o cabelo.

—Olla o que fas, que me lixas
Y-entrar limpo quero en Roma...

—S'é por eso, non t'afrixas.

Outros van máis emporcados
Que tí e saén que dá vicio
De limpos e de lavados.

Leva forrado o caledro
Á Cibdá Eterna, escurricha
N'o diñeiro de San Pedro

Toda tua honrada probeza,
E volveráste pr'a casa,
Nobre e santo, n'unha peza.

D'algun petrucio gallego
Sei eu que, sin ter un carto
Pra mandar tocar á un cego,
    Pillóu, non sei con qué trapa,
Unhas cantas onzas d'ouro,
Fóise á Roma á ver ó Papa
    Y-alí, sua orixen caótica
Perdendo, fixose ó punto
Fidalgo... de raza gótica.

—No, pedricar ben pedricas,
Pero inda non me dixeches
Por qué istes polvos m'apricas.

—Esto que contigo fago
Hate librar, si Dios quere
Y-a Virxe, d'un gran estrago.

—Pero é fariña ou é sénica?
—Non t'apures: simplemente
Unha precaución hixiénica.

E sin me dar máis resposta
Añon, sempre d'o meu brazo,
Téndose en pé a moita costa,
Entróu comigo de novo
N'outro vagon ás escuras,
Negro cal boca de lobo.

Nada alí drento se vía.
Tapada a luz por un número
D'a *Fe*, morta parecía.

Mais pol-o que eu escoitaba,
Entr'aquela escuridade
Gran rebulicio reinaba.

Sentin solouzos, acentos
De piedá, ferventes rogos
Entre afogados lamentos,

Ais de pena e de tenrura,
Suspiros d'amor y-azoutes
De maus sobre carne dura.

—¡Cómo é sabía a Porvidencia,
Penséi—que me trai o cabo
A un lugar de penitencia!

Non, non é o mal tan profundo.
¡Inda hai arrepentimento,
Inda hai virtude n'o mundo!

Y-aconchegando a cabeza
Pra dormir, pois tiña sono,
Y-o sono é media manteza,
Enterréi todo o cogote
N'un respaldar suave e quente
Como de lan óu nescote.

Mais non ben tiña pechado
Os ollos, topéime preso,
D'ambol-os remos travado,
Y-en menos tempo que o esprico
Sentin n'a meixela esquerda
Un roce estraño... Era un bico.

—¡Cóngriol!—berréi—¡quén s'astreve?...
E sin poder facer forzas,
Frío como a mesma neve,
Esconxuréi o enemigo,
Palpéi y apreséi... ¡qué diaño!
O que apreséi... non-o digo.

D'a lámpara n'este istante
Cayéuse o chau o períódeco
Y-ó seu resprandor brillante
Vinme—já contal-o resisto!—
Entr'os brazos d'unha dona
Que me tomaba por Cristo.
Volvendo os ollos en torno,
N'a miña propia autitude
Descobrin n'o espacio morno
Cen beatas e beatos,
Rufando místicamente
Como n'a xaneira os gatos;
Os cuales, volta ás alturas
A mirada compunxida
D'as murillesas figuras
En grupos de xeito vario,
Mais todos en cruz, facían
D'aquil lugar un Calvario.
Eu, que outra tal nunca vira,
Adimiréime ás primeiras,
Pero, mira que te mira,

Notando en forza d'olladas
Que iles fan de crucifixos
Y-elas de crucificadas,
E vendo que, ó fin y-ó cabo,
Pol-as fendas que s'abrían
Non traspasa ningun cravo,
Peguéi un brinco terrible
Y-abrindo por aquel bosque
De Belfegor paso libre,
Dixen:—¡Atentade ó demo!
Y-eles:— ¡Fóra o alcanforado!
Berraron—¡fóra o brasfemo!

Añon, que agardaba á porta,
Perguntóume:—¿Qué hai, meu rolo?
—¿A tí que rayo ch'importa?
Repriquéi.—¿Vésme enfadado?
¡Bon modo de agradecerme
O de terte peneirado!

—¿Pra qué me metiche ahí drento?
—¿Pra qué? Pois logoi infrinxiche
Cecais algun mandamento?

—Eu non.—Pois á min m'o debes;
Porque s'á pecar chegaras,
Inda con pecados leves,
Non che valeran recetas
Humanas pra te curares
D'enfermedades... sacretas.

VI

111 6 200

VI

Diante de nós, entramentes,
D'o Mediterráneo as olas
Crechas e forforescentes,
D'a praya dende as areas
Veñen sobr'o tren que pasa
Cuspir, de coraxe cheas.

Detrás quedábase Niza
C'os seus alcáz'res de mármor,
Envolta en névoa sombriza,
E de Génova o sagrado
Cemiterio, onde Mazzini
Dorme satisfeito e honrado.

Os reis negáronlle acobo
En vida, os Papas trouxéron-o
Errante de povo en povo;

Mais iras e teimas tantas
Non privaron que oxe o mundo
Adore suas cinzas santas.

*¡Laudemus viros gloriosos
Homines magna virtute!...*

Escraméi saudando os osos

D'o apóstole d'a unidade.
Y-Añon, dobrando os xoellos
Dixo asintindo:—¡É verdade!

E posto en pé decontado
Cal si d'aquil homenaxe
Estivese apesarado,

Tornóu:—A virtú y-a gloria
Son soyo dinas de laude
Sancionadas pol-a historia.

Catón para o mundo enteiro
Pasóu por un gran romano
E foi un grande usureiro.

Shakespeare, o poeta ogro,
Ise soñador, n'a granxa
D'Avon daba gando ó logro.

Cervantes, qu'inda oxe pasa
Por probe, en Madrí era dôno
Non menos que d'unha casa.

San Rosendo, bispo e asceta,
Tido por célibe, agora
Resúltanos... c'unha neta...

Pois s'inda os d'antigüidade
Enganan ¿qué te prometes
D'os homes d'a autualidade?

D'a sombra envoltos n'o enredo
O sol d'a crítica agardan,
E pra que luza inda é cedo

—Unha vida toda enteira
Ó patrio ben consagrada
É de por sí unha fogueira.

A historia fará a Mazzini
Xusticia, argüín—¿acaso
É il menos que Mazzantini?

Y-Añon rosmóu:—Desconfía
D'os xuicios contemporáneos,
Que ten a pasión por guía.

Y-entrando n'o vagon sesto,
Fixome boa a sua tesis
Dicindo con mordaz xesto:

—¿Coneces iste?—É un avaro:
Prestóume us cartos ó trinta.

—Se pagaches... non foi caro.

—¿E iste?...—Tamen. É un libreiro:
Pedúme un tomo, escribin-llo...
Quedóuseme c'o diñeiro.

—Y-estoutro?...—Por unha leira
Vendéu sua filla á un *indiano*,
Como unha vaca n'a feira.

—Pois ben, ises foraxidos
Que á raza humana deshonran,
D'o mesmo inferno saídos,
Mañán, pol-o xubileo
D'o Papa induluxenciados,
Irán dereitos ó ceo.

—¿Será verdá?—¡Vaya! E tanto
Que máis d'un que oxe arrenegas
Terás que o adorar por santo.

O forno d'a idolatría
Católica non s'apaga
Y-hache de chegar un día
En que rece o Reportorio:
“San Bras, pederasta:—tírase
Anema d'o purgatorio.”

N'estas y-outras, o poeta
Contándome casos varios,
Con verba aguda e discreta,

De mulleres malcasadas
Que d'o leito d'o adulterio
Foron para o altar levadas
E de ladrós y-asesinos
Que con leigados piadosos
Mercaron trunfos divinos,
Metéume n'o derradeiro
Furgon, todo él atestado
De xoias e de diñeiro.

E sinalando as talegas
Qu'están alí amontoadas
Con onzas d'ouro ás fanegas,
Arrodillándose dixo:

—¡Fíncate y-adora ó santo
Que máis maravillas fixo!

Diante El abátese a serra,
Incrínanse reverentes
As potestades d'a terra

Y-en celestes armunías
Fanlle dende o Empíreo salvas
Os coros y-as xerarquías.

Eu, obedente ó mandato
Quitéime homilde o chapeo,
Mais querendo, sin porcato,
Bicar un saco d'aquiles,
Vin que m'apuntan c'o as armas
Duas parexas de *civiles*.

—¡Se das un paso, rabeas!
Berróume un d'eles, deixándome
Mesmo sin sangue n'as veas.

Recuéli enton espantado
E tras d'o inmortal poñéndome
Pra non morrer fusilado,

Oín q'Añon me dicía:
—Pra qu'esto non ch'aconteza,
Non biques, furta outro día.

O ladron sempre ch'escapa
Con ben: todo ese tesouro
Que vai de regalo ó Papa

Eche o furto d'a protervia,
Que d'a bolsa d'a Homildade
Pasa ó ventre d'a *Soberbia*.

Farto de ver cousas tales
Iba xa, cando enxergamos
De Roma as cen catredales.

O tren, d'os frenos contido,
Paróu pouco á pouco; oíuse
Un abouxador pitido,

Y-entre nubes pardacentas
De vapor, baixamos todos
D'o coche á pisadas lentas.

Xa en terra, os romeiros fieles
Rompendo en sagradas cántigas
En Roma entraron; tras d'eles

Marchábamnos nós falando,
De cando en cando sorrindo
E graves de cando en cando.

Xa drento d'a Cibdá santa,
Vendo n'unha longa rua
Perderse a xente que canta,

Dixo Añon:—¡Danme trembores
De pensar que han d'ir ó ceo
Tal fato de pecadores!

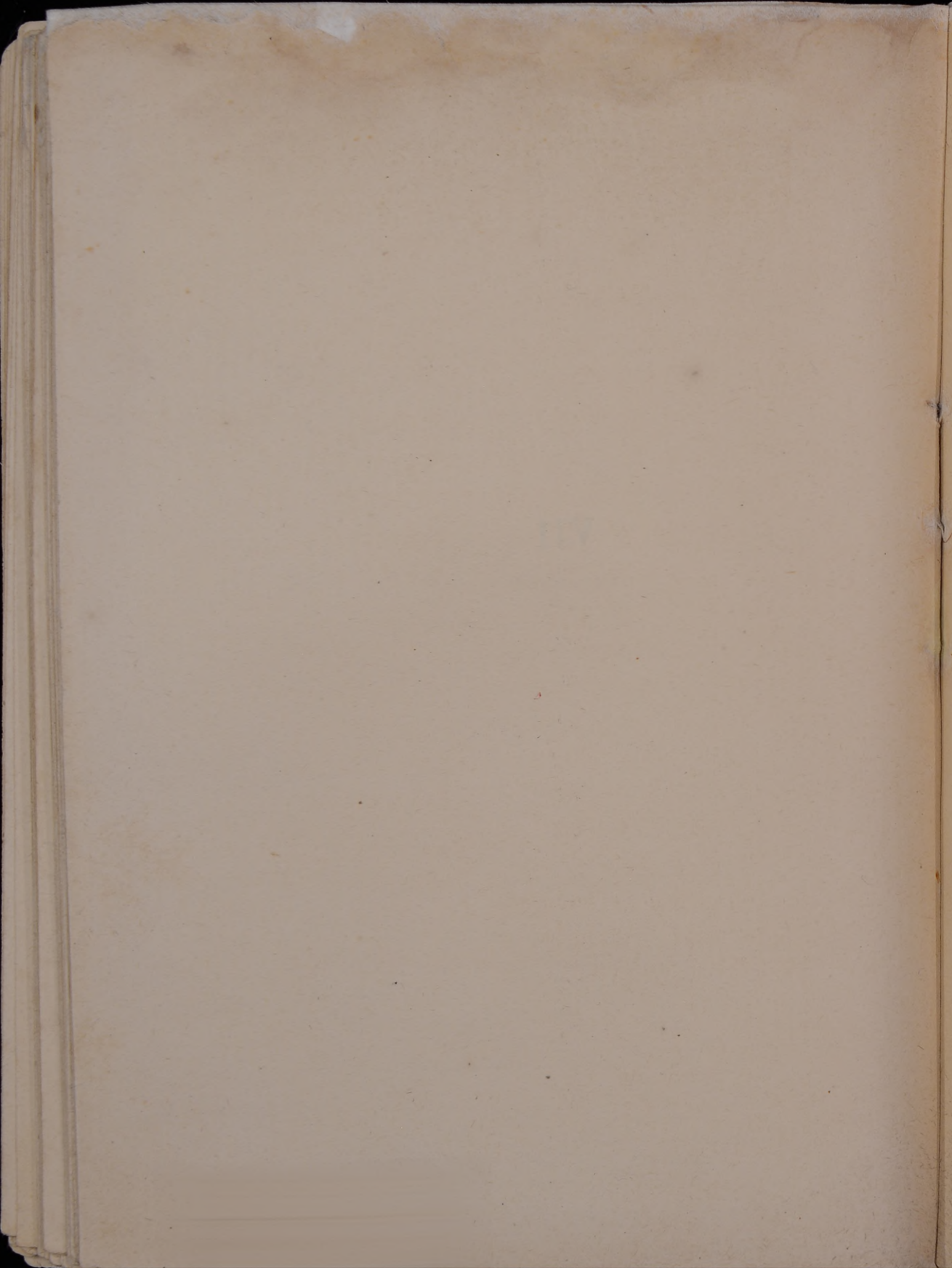
Y-eu:—Pois se son perdoados,
¡Teña Dios misericordia
D'os probes homes honrados!

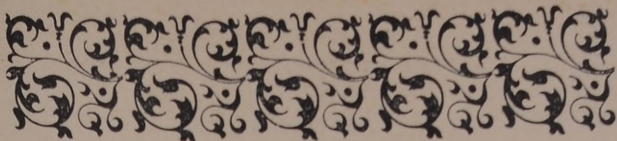

VII

VII

Cansos d'o longo camiño,
Pra dar ás forzas reparo
C'un par de pingas de viño,
Xa a espedicion terminada,
O primeiro que fixemos
Foi precurarnos pousada.

Traballo custóu, por certo,
Topar sitio aquela noite
Onde nos pór á cuberto;

Pois a lexión penitente
Querendo ganar a gloria
Todo o máis cómodamente,

Colléranos a dianteira
E non deixóu pr'on romedio
Pousada... nin pousadeira.

—*Deo gratias*—Añon dicía
Batendo ás portas, y-en todas
Repóñenlle:—*Andate via!*

—¿Seique non hai hospedaxe
Pra nós, Mestre?—interroguéille,
Disimulando o coraxe.

—¿Seique non!—¿Outra com'éla!...
—Roma non quer pelegrinos
Sin alforxa e caravela.

S'en vez d'o brazo valdeiro
Trouxéramos d'él colgado
Un *cabas* cheo de diñeiro,

Outro galo nos cantara...

¿Qué muro un cañon non deita

Se bala d'ouro dispara?

Hache servir de goberno:

Pra irmos ó ceo oxe en día

Cómpre permiso d'o inferno.

—Se sei que non collo casa,

Non veño.—A igrexa e a langostrá

Alí onde cai, todo o arrasa.

Así falando o grorioso,

Íbamos por unha rua

Que ó Tibre sai cenagoso,

Cando un mesón vendo á xeito

Entramos, e o dôno púxonos

Forte mesa e limpo leito.

Non poden dormir: sufrira

Tanto por todo o viaxe,

Tan cativas cousas vira,

Que mil impresiós estrañas
Tivéronme toda a noite
Pensando n'as musarañas.

Pol-a mañá o pousadeiro
Déunol-a conta—dez *liras*;
Pero non tendo diñeiro

Añon, con papel e pruma
Púxose á esquirbir estrofas,
Hastra compretar a suma.

—Ahí tés, non ben íl termina
Dille—e pois que nos tratache
Cal reis, colle esa prepina.

Y-a lira dourada espindo
Que trai pendurada ó lombo,
Garda-fronteiro d'o Pindo,
Déulla e foise d'a hostería,
Deixando ó patron atóneto,
Parvo de tanta ousadía.

Con qué lle tiña pagado
Añon, non-o soupen nunca.
Cecais c'un himno... ó papado.

O sacrosanto nagocio
Con que Leon XIII festexa
Sua entrada n'ó sazardocio
Chegara xa, y-era un día
De xanceiro condanado
Pol-o cerzo que corría.
A rouca voz d'as campanas
Enchía os aires d'estrondos
Chamando ás xentes cristianas,
E víanse en ringuileiras
Xurdir por total-as ruas
Os romeiros... y-as rameiras.
Todøs van pr'o Vaticano;
Alí ten que misar oxe
O Pontífece romano
Y-o santo ritual ordea
Que quen queira ser ausolto
É menester que alí estea.
Seguindo á pós d'a romaxe
Añon y-eu repostos, xuntos
Y-en boa camaradaxe

D'a mútua fe pr'a desmedro
Entramos baixo d'as bóvedas
D'a catredal de S. Pedro.

Aquelo era un grande río
D'ouro, de pelras, de rasos...
¡Cánta luz! ¡cánto xentío!

N'os vidros d'os lumiares
Os santos, en mirrha envoltos,
C'os seus nimbos estrelares,
Pasmados de tal grandeza
Chóscanse o ollo, dicindo:
“¡Cómo ha de ser!...”, c'o a cabeza.

De pronto, por toda a nave
Oise un marmullo d'asombro
E sigue un silencio grave.

O Papa trepa n'o estrado,
Bota a bendición ó povo
Que o contempra entusiasmado,
E mentras os peitos ferven,
Todal-as testas se baixan,
Todal-as nádegas s'erguen.

Homillación tan compreta
Vendo, quedéi sonroxado;
Mais pr'a calmarme, o poeta:
—É n'esa autitú cristiana,
Dixo—en que os biólogos fundan
Nosa orixen cuadrumana.

Perdida a garra y-o rabo
Desque a selva primitiva
Deixóu, pra ser home ó cabo,
Soyo cando á pór se presta
De bruze, mostra o católico
Que antes de sel-o foi besta.

Non botes en saco roto
Esta adevertencia, fillo,
Pois sei de máis d'un devoto
Pra quen toda cencia é vana,
Que sempre que ora confirma
A teoría darwiniana.

O Papa, n'esto, vestido
D'albos tisúes e brocados,
D'ouro e de pedras cinguido,
Alzou con pulso seguro
A hostia, que á min de lonxe
Somellóume un peso-duro.

Voces enton arxentinas
Encheron a inmensa cúpula
D'unhas notas tan divinas,
D'unha música tan grata,
Que parez que a tocan ánxeles
Soprando en trompas de prata.

E logo outras voces inda
Máis doces e máis soaves
D'unha cadencia máis linda
Sentin, d'armonía tanta,
Que de perguntar ó vate
Non poden menos:—¿Quén canta?
—¿Quén ha de ser! ¡malpocados!
Quitóulles a igrexa o xénero;
Non tén nome; son... castrados.

N'a loita d'a santidad
Aquí a muller perde... a honra,
Y-o home... a virilidade.

Tal dixo Añon, e calóuse,
A tempo que d'o *Tu es Petrus*
O himno xigante escoitouse.

—¡Non! berrei, fervendo en ira,
Encarándome c'o Papa—
¡O que che din é mentira!

Quen d'o vilipendio humano
Vive, non é Pedro, é Xudas;
Non é Cristo, é Diocleciano!

Por sorte, canto eu dicía
Nadi'o entendeu entr'aquela
Formidabre sinfonía.

Acabada a misa, o Papa
Rubíu n'unhas andas d'ouro
Que levan cardeás con capa

Y-o pasar pol-o meu lado,
Díxome:—Agárdote ás doce:
Hemos comer un bocado.

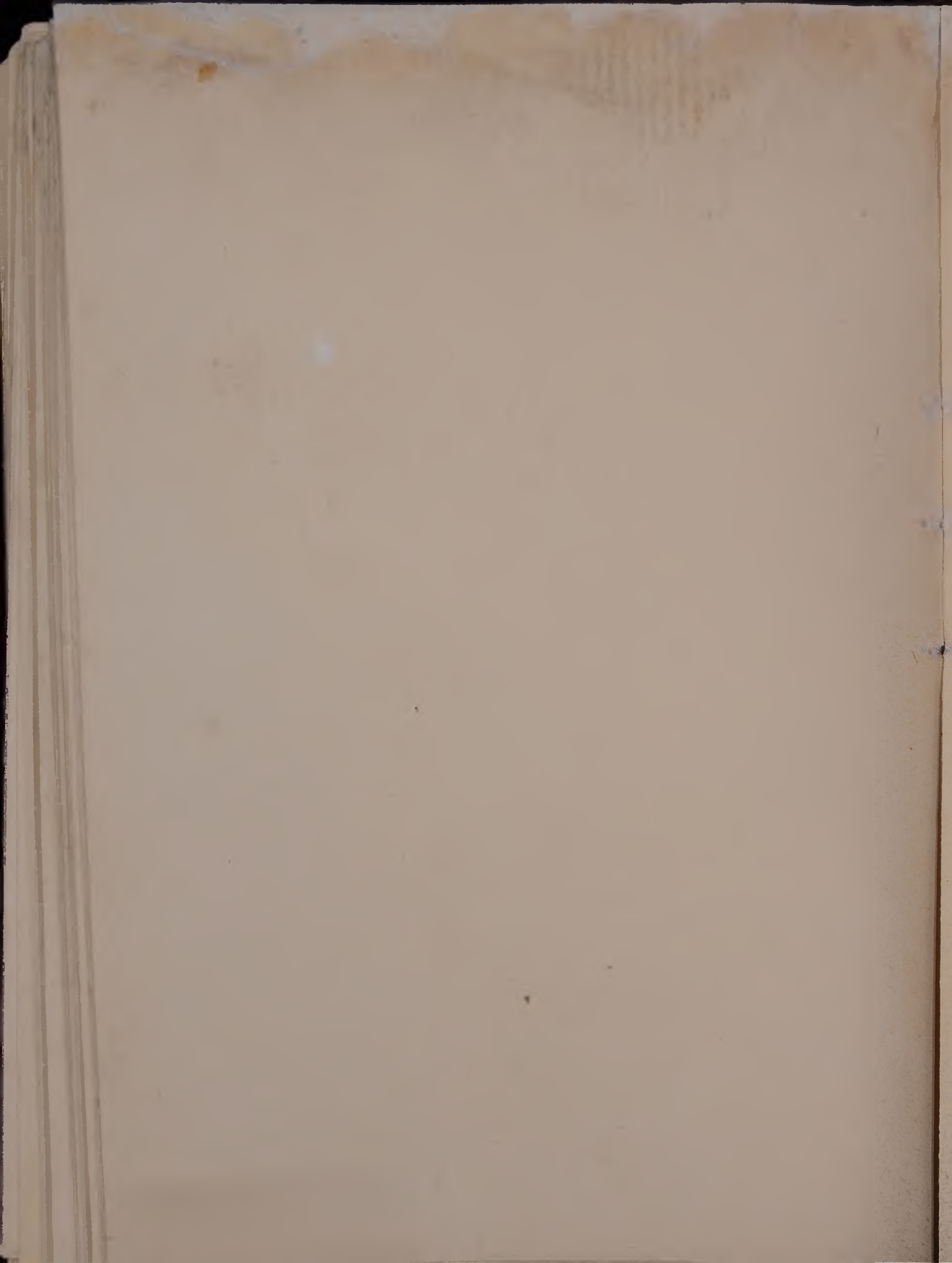
Cáxeque morto d'asombro
Quedéi; consultéi ó vello
Y-o vello, encollendo o hombro,

Repricóume:—Acode á cita.
—Non vou soyo.—Eu t'acompañó.
E preparéime á visita.

VIII

VIII

Os dous agardando a hora
D'ir xantar c'o Santo Padre
Botamos d'o tempo fóra,
E pra poder aprecial-os
Fomos ver as galarías
D'Esposición d'os regalos.

Canto en sigros dazanove
O temporal poderío
Ten arrapiñado ó probe;
Canto se ten aprobeado
A garra cardealicia
Y-o ventre d'o episcopado,
Alí está, en montós xigantes
D'o oriental manificencia—
Dende as pelras y-os diamantes
Hastra a prata e ouro fino—
Enormes bostas guindadas
D'o católico intestino.
Diante d'aquela cruxía
D'esprenedores, onde mesmo
Loce xunta y-á porfía
Tod'a pompa y-a riqueza
Qu'encerra o mundo d'o arte
Óu garda a natureza,
Acordéime d'os que fozan
N'a terra, d'os que non comen,
D'os que non rin e non gozan;

D'o labrego que traballa
Pra manter muller e fillos
E dorme en móllos de palla;
D'o probe vello baldado
Sin agarimo n'o inverno,
De porta en porta arrastrado;
D'o neno qu'emporranchiño,
Orfo, perdido n'a fraga,
Garda o gando d'un veciño;
D'o frio lar, que da medo;
D'os órreos sin grau; d'as vacas
Sin leite; d'o arado quedo...
E c'un amargor sin nome:
—¡Cántos sudan n'este mundo—
Penséi—pra que folgue un home!
Y-Añon, cal se m'escoitara:
—¿Logo seique tés envexa?—
Díxome—pois ben, repara:
Iste cális esmaltado
Desaparecéu d'a igrexa
D'Ousende o ano pasado.

Esta costodia esculpida
Foi d'a hermida de Seixalvo
Noites atrás sustraída.

Canto tés diante os teus ollos
Débese d'a fe á gazúa,
Que non respeta ferrollos.

¿E queres con tal grandeza
Facer a sorte d'os probes?
¡Pois pídeslles boa limpeza!

—Contra todo espolio feito
Ós povos cabe interdiuto...
—¿Qué entendes tí de Dereito?

Os bens non inventariados
Son d'o primeiro que os pillá,
Diquiridos ou roubados.

E s'o que os furta acontece
Ser xente de sancristía,
O ladrón nunca aparece.

Iniquidá, desacato,
O que queiras... mais é forza
Respetar o Concordato.

Así o meu vello falaba
Cando tivemos aviso
De que Leon XIII agardaba.

—Vamos alá—dixo o vate—

E correndo unha cortina
De veludo cor granate,

N'un camarín penetramos,
Onde xa sentado á mesa
O Padre Santo miramos.

—Sentáivos tamen—nos dixo—

Requeneóu catro preces,
O pan y-as ostras bendixo,

Y-entanto unha copa enteira
De viño vello apuraba,
Falóume d'esta maneira:

—Sei quen és: se o non soubera,
O que berrache en S. Pedro
Craramente m'o dixera.

Tí vés, cantor galiciano,
D'unha raza que odeóu sempre
O predominio romano.

Alá d'o monte Medulio
N'as ladeiras, inda os osos
Relocen ó sol de xulio

De teus abós que, brandindo
Contra o Imperio a fouce céltica,
Un á un, foron caíndo.

Pero d'os Conqueridores
Pasados, d'os mortos déspotas,
Césares y-Emperadores

O Papa non é o herdeiro:
Son-o o reis que oxe gobernan,
Castigo d'o mundo enteiro.

¡Ai! Olla: por toda a terra
Érguese un bafo de morte
Que os espíritus aterra.

Naciós de total-as trazas,
Homes de todol-os crimas,
Xentes de total-as razas

Míranse con ollo airado,
Búsca: us os outros y-alzan
N'o aire o puño pechado.

O fillo d'o Norte, frío,
Desputa ó d'o Oriente, inquieto,
D'a fronteira o señorío.

Recrama o galo ó xermano
As terras que lle detenta;
D'o inglés recea o italiano;
Rifa Amérecas co'a Europa;
Os arsenás funden ferro;
Os cuartés dispóñen tropa.

Roda pol-o espacio un vento
D'asolacion e esterminio
Qu'escurece o firmamento...

Treme o chau, vacila a roca;
¡Rompe en cada peito un odeo
E un ultraxe en cada boca!

Y-aquí o Papa outro traguíño
Botando, escramóu:—¡Qué tempos!
Y-Añon respondéu:—¡Qué viño!

¿Terá a igrexa quen ll'acuda?
—¡Vinte sigros pedricando
Caridade pra esa duda!

¡Señor! O mundo moderno
Non é, como o mundo antigo,
A imaxen viva d'o inferno.

Os povos están chamados
A rexil-o: cando trunfen,
Cando d'o chau levantados
O himno canten d'a vitoria,
Volveráanse á Dios y-os ceos
Resprandecerán de gloria.

Y-enton, Señor, non temades
Pol-a igrexa que ela é barca
Que flota n'as tempestades.

Estas democracias novas
Son feitas d'amor e gastan
A piedade por arrobas.

¡Amádeas! ¡Que ollen e vexan
Que Cristo está d'a sua parte
Mentres loitan e pelexan!

Quédese a rabia pr'os lobos:
¡Cristo era bou, era homilde!
Y-a homildá cautiva ós povos.

Tal faléi: Añon estaba
Páledo; volvin a testa
E vin que o Papa... choraba.
—¿Qué ten, Señor?—¡Esto é feito!
Repricóume—e n'aquel punto,
Erguendo o busto escorreito,
Marmuróu:—Ide e anunciade
Que o Papa renuncia á Roma
Pra vivir d'a caridade.

Dend'oxe a miña facenda,
Todo o qu'eu teño é d'os probes;
Que as naciós poñan en venda
Canto for meu; d'esto en pago
Non quero máis, se m'a dades,
Que unha cobiña en Santiago!

Sentínme enton conmovido
Tamen: o Papa marchouse,
Y-eu, d'Añon sempre collido,
Botéi fóra d'o palacio
E respiréi fortemente
O vento libre d'o espacio.

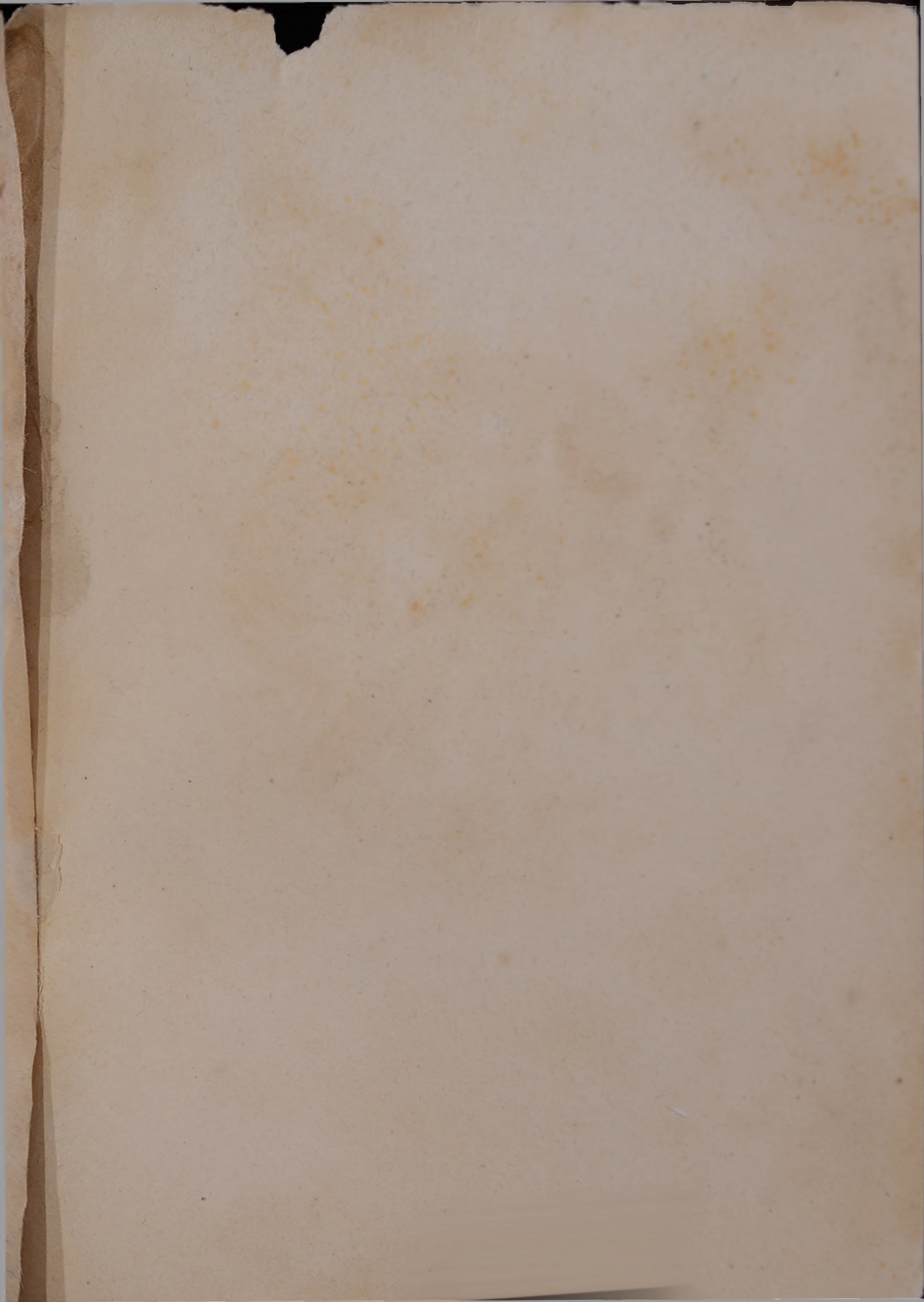
Aquela noite saímos
De Roma eu y-o vate; á penas
Os dous n'o vagon nos vimos
De volta pr'o chau paterno,
Dixenlle:—Mestre ¿qué pensas?
—Que é un gran viño o de Falerno...
—¿Dudas d'os votos formales
D'o Papa?—¡Nunca se compren
Os programas liberales!
Logo de chegar á España
Añon tornóuse ó comando
D'a sua *Santa Compañía*

Y-eu, d'o que vin parvo e mudo,
Dende enton creo... ou non creo...
Pero dudar ¡xa non dudo!

galicia

GALICIANA
BIBLIOTECA DIXITAL DE GALICIA

Xacobeo 2021

**XUNTA
DE GALICIA**